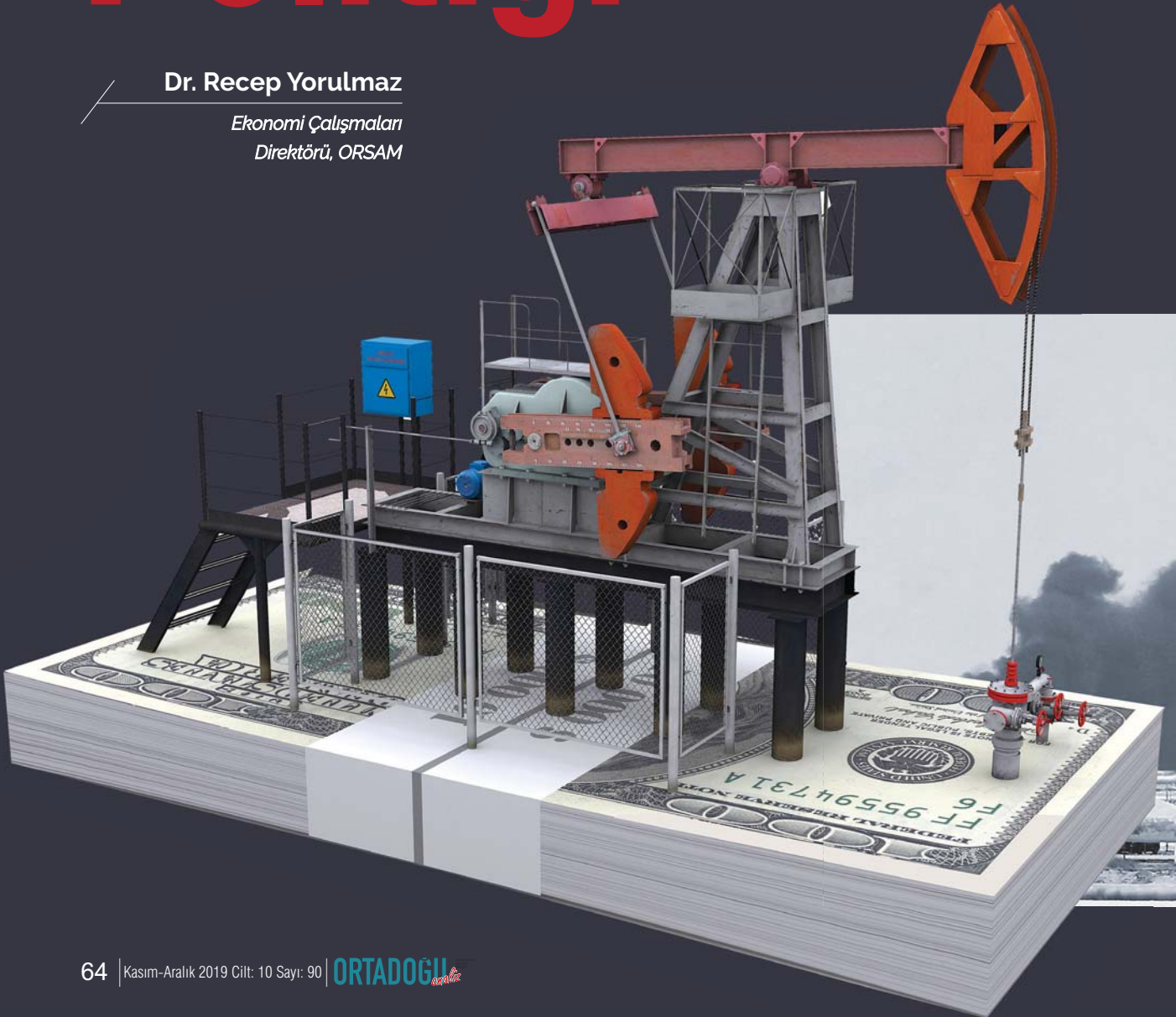

Aramco Saldırısının Ekonomik Politliği

Dr. Recep Yorulmaz

Ekonomi Çalışmaları
Direktörü, ORSAM

“ Ekonomik çeşitlilik anlamında sıkıntı yaşayan Suudi Arabistan'da, ekonomik üretim çeşitliliğini artırmak için planlanan “Vizyon 2030” projesinin en önemli parçası kuşkusuz Suudi Arabistan Petrol Şirketi'dir (Saudi Arabian Oil Company- ARAMCO). ”

Suudi Arabistan, Ortadoğu'nun en zengin ülkesidir ve ekonomisi büyük oranda petrole bağımlıdır. 2017 yılı itibarı ile tarım sektörü, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) yalnızca %2,54'ünü oluştururken aktif nüfusun da %6,35'ini kapsamaktadır. Dolayısıyla, tarım ve gıda ürünleri ihtiyacının çoğunu ithal etmektedir. Suudi Arabistan yılda 18 milyon ton hurma ihrac etse de 2020 yılı itibarı ile sınırlı tatlı su kaynaklarını korumak adına tarımsal üretim kısıtlamalarına gitmesi beklenmektedir. Öte yandan 2017 yılı itibarı ile, GSYİH'deki payı %45,5 olan sanayi sektörü iş gücünün %22,6'sını istihdam etmektedir. Beklendiği üzere, ihracat gelirlerinin %90'ını petrol oluşturmaktadır. Petrol ihracatı geliri aynı zamanda toplam kamu gelirlerinin %85-90'ını da oluşturmaktadır. Suudi ekonomisinde üçüncül sektör olan hizmet sektörü

ülke GSYİH'nin %52,5'ini temsil etmekte ve aktif nüfusun %71,1'ini istihdam etmektedir. Mekke ve Medine'ye sahip olmanın da etkisi ile; turizm, bankacılık ve finansal hizmetler ve sigorta hizmetleri, üçüncül sektörün ana aktörleridir. Diğer yandan Suudi Arabistan'da hızlı nüfus artışı, özel sektörün düşük ücretli yabancı işçi çalıştırma eğilimi ve krallık tarafından her aileye verilen sübvansiyonlar işsizlik oranını artıran faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Ekonomik çeşitlilik anlamında sıkıntı yaşayan Suudi Arabistan'da, ekonomik üretim çeşitliliğini artırmak için planlanan "Vizyon 2030" projesinin en önemli parçası kuşkusuz Suudi Arabistan Petrol Şirketi'dir (Saudi Arabian Oil Company-ARAMCO). Dünya petrol rezervinin %15'inden fazlasına sahip olan ve dünyanın en büyük petrol üretici firması olan Aramco,

1970'lerde devlet şirketi haline gelmiştir. Ancak o zamandan itibaren finansal durumu ile alakalı olarak kamuyu aydınlatıcı bilgi vermemiştir. 2019 yılı Nisan ayında açmış olduğu tahvil ihracı ilânında şirket hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere göre 2019 yılı ilk yarı döneminde teknoloji firmaları Apple, Alphabet, Amazon ve diğer bir enerji üreticisi olan Shell'den daha fazla karlı olduğu gözükmektedir. Toplamda 46,9 milyar dolar kar açıklayan firma 26,4 milyar dolarını adi temettü olarak, 20 milyar dolarını ise hükümete aktardığı belirtilmiştir.

Aramco'nun Yapısı ve Halka Arz Süreci

2030 vizyonu projesi kapsamında 2016 yılında ilan edilen halka arz sürecinin dünyanın en büyük işlemlerinden biri olacağı dile getirilmektedir. Dahran merkezli Suudi

Aramco Şirketi; ham petrol ve doğal gaz arama, üretim, taşıma, satış alanlarında ve petrol ürünlerinin üretimi, taşınması ve satışı alanlarında faaliyetlerini yürütmektedir. Halka arz işlemleri öncesinde, 12 milyar dolarlık ilk uluslararası tahvil ihracının gerçekleştirilmesi amacıyla şirket, tarihinde ilk defa 12 Ağustos 2019 tarihinde finansal raporlarını yayınlamıştır. Buna göre; şirketin 2019 yılının ilk yarısında, yukarıda da belirtildiği gibi, 46,9 milyar dolar net gelir sağladığı, ancak geçen yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında 53 milyar dolar olan net gelirinde %12'lik bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Benzer şekilde, geçen yılın aynı döneminde 101,3 milyar dolarlık faiz ve vergi öncesi karları da %9 düşüş ile 92,5 milyar dolar olarak belirtilmiştir.

Şirket, bu düşüşleri petrol fiyatlarının 2018 yılında ortalama 64,9 dolar seviyelerinden 2019 yılında ortalama 57,13 dolar seviyelerine inmesine bağlamıştır. Serbest nakit akışı ise, maliyetlerde yapmış oldukları iyileştirmeler ile geçen yıl itibari ile 35,6 milyar dolardan yaklaşık %7 artış ile 38 milyar dolara çıkmıştır. Raporda şirketin gelecekteki planlarına da yer verilmiştir. Çoğunlukla 'Upstream' yani petrol arama, çıkarma ve üretim faaliyetlerini kapsayan iş alanında yoğunlaşan şirket, yaptığı ve yapmayı planladığı yatırımlarla enerji kaynağının üretim süreci rafine etme, depolama ve satış alanlarını kapsayan 'Downstream' i büyüterek ticari işlemlerini geliştirmeyi ve planlı olarak arttırmayı hedeflediklerini belirtmiştir. Böylece şirketin halka arz sürecinde

güçlü finansal yapılarının korunacağı ve gelecekteki büyüme için gerekli yatırımların yapılmaya devam edileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda da dünyanın en büyük petrokimya şirketleri arasında yer alan Suudi Arabistan Temel Endüstriler Kurumu'nun (Saudi Basic Industries Corp-SABIC) %70 hissesini almak üzere bir anlaşma imzalamışlardır.

“Dünyanın en büyük petrol arzı sağlayan şirketlerinden olan Aramco, petrol dışında gaz üretiminde de dünyanın en büyük 7. tedarikçisi konumundadır.”

1938 yılında ham petrol üretiminde ticari faaliyetlerine başlayan Suudi Aramco Şirketi'nin Abqaiq, Ghawar, Haradh, Khurais, Khursaniyah, Manifa, Nuayyim, Qatif, Safaniyah, Shaybah ve Zuluf olmak üzere toplam 11 adet petrol üretim sahası bulunmaktadır. Şirket bu sahalardan çıkan ham petrolerin Ağır Arap (Arabian Heavy), Orta Arap (Arabian Medium), Hafif Arap (Arabian Light), Daha Hafif Arap (Arabian Extra Light) ve Süper Hafif Arap (Arabian Super Light) olmak üzere kalitesine göre 5 farklı türde üretimini yapmaktadır.

Dünyanın en büyük petrol arzı sağlayan şirketlerinden olan Aramco, petrol dışında gaz üretiminde de dünyanın en büyük 7. tedarikçisi konumundadır. Şirket, gaz üretimini de Fadhili, Hawiyah, Karan, Midyan, Shaybah ve Wasit olmak üzere 6 farklı alandan sağlamak-

tadır. Doğal gaz üretimi büyük miktarda etan, doğal gaz sıvıları (NGL) ve yoğuşma suyu olarak sağlanan bu tesislerdeki üretim, emisyonları azaltmaya yardımcı olarak daha verimli ve temiz enerji alternatifi sunduğundan büyük petrokimya ve inşaat malzemeleri endüstrilerine hammadde olarak satılmaktadır.

Aramco, petrol ve doğal gaz sektörleri dışında 1998 yılında girdiği kimya sektöründe de yatırımlar yapmaktadır. Bu sektörün önde gelen şirketleri olan DowDuPont, ExxonMobil, Lanxess, Shell, Sinopec, Sumitomo ve Total gibi şirketlerle de ortak girişimlerde bulunarak büyümeye devam etmektedir. Dört tanesi Suudi Arabistan'da bir tanesi Avrupa'da ve bir tanesi de Çin'de olmak üzere Arlanxeo, FREP, Petro Rabigh, Sadara, SATORP ve YASREF isimli kimyasal tesislerde üretim yapmaktadır.

Suudi Arabistan bu halka arz ile ekonomisini daha fazla çeşitlendirmek için kaynak sağlamaya çalışarak kırılganlığı azaltmayı amaçlamaktadır. Şirket yüzde 5'lik hisse satışı ile hükümete yaklaşık olarak 100 milyar dolarlık bir getiri sağlamayı planlamaktadır. Hükümet ise bu getiri ile petrol dışı sanayi sektörlerine, teknoloji üretimine yatırım yaparak ekonominin petrole bağımlılığını azaltmayı hedeflemektedir. Şirketin işleme açılacağı borsalar ise Asya'da, Amerika'da ve Londra'da olmak üzere birden çok seçeneğin birlikte olması planlanmaktadır. Son dönemde Londra'da Brexit tartışmaları ve Hong Kong'daki şemsiye

hareketi, bu ülke borsalarını Aramco'nun halka arz sürecinde geride bırakmıştır. Bu noktada, Tokyo Borsası ve Wall Street'in öne çıktığı söylenebilecektir.

Aramco Saldırısının Ekonomik Etkileri

Vizyon 2030 yolunda en önemli faktörlerden olan Aramco, bu denli gündemdeyken, sürpriz bir saldırı ile karşı karşıya kalmıştır. Yemen'de Husilerin üstlendiği ve insansız hava araçları ile yapılan saldırılar neticesinde Aramco tesisleri zarar görmüş ve üretim durdurulmuştur. Bu saldırı ile Suudi Arabistan'ın toplam üretiminin %5'inin etkilenebileceği belirtilmektedir. Dünya petrol arzının büyük bölümünü karşılayan Suudi Arabistan'a yapılan bu saldırı, tüm dünya piyasalarında sarsıcı bir etki yaratmıştır. Öyle ki saldırının hemen ertesi gününde Brent tipi petrol fiyatları %20'lik bir artış ile Körfez Savaşı'ndan bu yana en büyük günlük yükselişi yaşamıştır. Yaklaşık 19,5 dolarlık bir artışla 71 dolar seviyelerini gören Brent

tipi petrol fiyatları, tüm dünya piyasalarında olumsuz etki yaratmıştır. Ani fiyat yükselişleri doğrudan tüketiciyi etkilemiştir. Özellikle enerjiye bağımlı ülkelerin para birimleri de bu fiyat artışına tepki vermiştir. Türk lirasının bu süreçte %1'lik değer kaybına uğraması sonucunda Türkiye, enerji ithalatına bağımlı ülkeler arasında en büyük kaybı yaşayan ülkelerden olmuştur. Bu süreçte değer kazanan tek araç petrol ve enerji hisseleri olmuştur.

Petrol fiyatlarındaki olası artışın dünya piyasalarındaki olumsuz etkisinin tartışıldığı süreçte, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries-OPEC) ve bizzat Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Donald Trump tarafından yapılan açıklamalar piyasaları rahatlattır. Yapılan açıklamalarda, üretim kaybının mevcut stoklardan karşılanacağı belirtilmiştir. İran'a müdahale seçeneği gibi siyasi tartışmaların gölgesinde yapılan bu açıklamalar, petrol fiyatlarının gerilemesine yardımcı olmuştur.

“

Kasım ayı içerisinde Riyad'da gerçekleştirilmesi planlanan hisse satışları için Suudi Arabistan çalışmalarına ara vermeden devam etmektedir. Ancak bu süreç saldırılarla ötelenmeye ve şirketin sürekli saldırı riski altında olduğu imajı yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde şirketin süregiden değerlendirme sürecinin olumsuz şekilde etkilenmesi amaçlanmaktadır.

”

Saldırı öncesinde dünyanın önde gelen bankaları, Dubai Ritz Carlton Otel'de Suudi Aramco firmasının İlk Halka Arz (Initial Public Offering-IPO) sürecini değerlendirirken üretim tesislerine yapılan saldırı nedeniyle Aramco, petrol üretimini öncelikle azaltmış hemen sonrasında ise geçici süreliğine durdurmuştur. Bu saldırının diğer olumsuz etkisi de dünyanın en büyük IPO süreci olacak Aramco'nun değerlendirme sürecinde görülecektir.

Kasım ayı içerisinde Riyad'da gerçekleştirilmesi planlanan hisse satışları için Suudi Arabistan çalışmalarına ara vermeden devam etmektedir. Ancak bu süreç saldırılarla ötelenmeye ve şirketin sürekli saldırı riski altında olduğu imajı yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde şirketin süregiden değerlendirme sürecinin olumsuz şekilde etkilenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle de Suudi Arabistan'ın şirketin terörle ve savaşla mücadele edebileceğini tüm dünyaya ve yatırımcılara güçlü şekilde göstermesi gerekmektedir. ■